

Пурнаҕа, сэршыва юрат, таван халах мөнпө чөрө, савна юрат!

ТУСЛАХ

НУРЛАТ РАЙОНЕН ОБЩЕСТВАПА ПОЛИТИКА ХАСАЧЕ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА НУРЛАТСКОГО РАЙОНА

Хаҕат 1931 сүлхи июлөн
9-мөшөнчө тухма пуҕлан.

121 N
(4690)

1998 сүлхи октябрь (юпа)
уйахен 23-мөшө, эрнекун

Палартный
хаҕна.

Хулари электросетьре - 20 сүл

Хулари электросеть Тверсковсемийн таван предприятия пулса тый. Семье пулса Валерий Павлович 15 сүл хуши хулари электросетьре автобус водителё пулса ёҕлет, хула суннисене электро-энергиие айнасла ивёстерессине хайён тупине кёртет. Хулари электросеть уйнай мыйарёшён, Ирина Алексеевнашан та иккёмөш сурт пулса тый, вай унта сирём сүл вай хурать, хайён юбилейне те диспетчер пульчө умёнчө кётсе илне. Маатаи 10 сүл контролер пулса ёҕленё, саван чухлах - диспетчерта.

Ку служба - предприятие чи явалисенчен пёри: диспетчер сүтэй аҕта сүнни сунчен

пөлмелле, сакан пирки предприятие е тата организацие вайхатлай асархаттармалла, нарядсем памалла. Ирина Алексеевна хай ёҕне

төплөн пөлет, ёҕ-тешёсемпе те килёштерет. Хайён ёҕ юбилейне вай коллективна пёрле палартный, хайне хисепление, те-

лейлө пулнине туйна.

Н. А. Зизов
с ай нүкерчөкөнчө:
И. А. Тверскова диспетчер.

Субботника хутшанчөс

Хрещенсен хуҕалахёсен "Комбайн" ассоциацийенчө кәҕсал сахар кашманне сөнө технологие үстерсе ситёнтерчөс. Чанах та ёнтө, ытти сүлхисемпе танлаштарсан, апа район центрөнчөн инсе вырнасна сак хуҕалахра кәҕсал сахалтарах акрөс.

Сөнө технологи лайах ёнтө, анчах апа каларна вайхатра ала вайёпе уса курмалла. Хуҕалах ертүсисем ялта пуранакансене субботника хутшанма ыйтрөс. Яланхи пекех К. Каримова, А. Самерханова, Ф. Калимуллина, А. Мутагиров, Ф. Махмутов, Ф. Самерханов пенсионерсем активла катартрөс. Шкулта вёренекенсемпе учительсем те аяккинче юлмарөс, вёсем ытти кунсенче те сахар кашман хирне пулашма сүрөсчө.

С. ФАТХУТДИНОВА.

Пөчөк ферман пысак пулашавө

Шкул-интернатан пөчөк ферми сак йывар вайхатра хайён воспитанникёсене пысак пулашу парать. Кунта районти хуҕалахсенчен сүлталакне икө хут 10-15-шер сүра илөсчө, килёшү туса вёсене икө ача пахат. Сынасене апат юлашкисене ситерөсчө, саплах вёсене валли комбикорм туянасчө.

Нумаях пулмасть ферма валли хрещенсен хуҕалахёсен "Восход" ассоциацийенчен тата 11 сүра илсе килнө, каччасем вёсене сөнө сүл уявөччен кирлө пек самартма вай-халне шеллемөсчө.

Пасартинчен йүнөрех аша шкул-интернат ёҕченёсене те сутаҕсчө, укҕипе вара кирлине туянасчө. Укҕа-тенкө төрлө мероприятисем ирттерме те кирлө. Сапла, нумаях пулмасть шкул администрацийё Ватасен тата Учитель кунёсене 50 яхан ветерана чөннөччө, вёсем таван коллективра төл пулма савансах килөшрөс.

Кәҕсал сөрулми нумайашөн лайах ситөнмен. Шкул-интернат та апа Сабинск районенчен 8 тонна туянна, сына ашө сүтса туня укҕапа түйесе татна. Тата интернат ёҕченёсемпе ашшө-амашёсенчен 1 килограмне 60 пуса 2 тонна туянна. Талах ачасем те хайсен таванёсенчен пёер витре сөрулми, кашт кишөр тата ытти пахча симөс илсе килнө.

Интернатан, кивө пулсан та, пахча симөс упрамалли хайён выранө пур. Кәҕсал апа юсаня. "Хөле валли хатөрленө пахча симөс лайах упранө", - тет шкул-интернат директорө В. Е. Ефимов.

Ситес сүл та йывар килө

Ставрополь крайенчө кәҕсал нихсанхинчен типө санталак тачө, ута уйахенчен тытанса юпа уйахөчченех пөр тумлам сумар үкмерө. Специалистсем палартна тарях, ситес сүл ларутару тата йывартарах пулө. Кәҕсалхи кёркунне типсе кайна сөре акна кёр тыррисем шатса тухаймөс. Кәҕсал Ставрополь крайенчө Раҕсейри пөтөм тулан 10 процентне пухса илнө, тепөр сүл вай сөршыва төш тырапа тивөстерейме пултараймө.

Пөрген-пөр электростанци сунса кайна

Кәҕсалхи юпа уйахөн 14-мөшөнчө пушара пу-

ла Шикотан утравө синчи Крабозаводское поселокөнчи пөрген-пөр электростанци сунса кайна. Граждан оборони тата чрезвычайла лару-тару сөнөпе ёҕлекен управленин районти пайён пулсөхө Валерий Домашов пөлтөрнө тарях станцире пөр генератор сунса кайна. Электростанци поселока тата пула тирпейлекен пысак комбината электросүтөпа тивөстерсе тана. Хөл ситес умөн пысак инкеке лекнө поселок суннисем Мускав пулашасса көтөсчө.

Сават-сапа каларса йалахна пулас

Совет Союзө арканса кайна хысҕан Тбилисире авиаци пөрлөшөвө

пысак йыварлаха кёрсе үкнө. Сак чапла предприятия алюминирен сават-сапа хатөрлеме тытанна. Халхи вайхатра пөрлөшү ертүсисем каллах самолет туса каларассине чөртсе таратма хатла-насчө. Вёсем СУ-25 йышши штурмовик никёсө синче сөнө йышши истребительсем туса каларма май шыраҕсчө. Сак төлөвөпе Тбилисире авиаци пөрлөшөвөнчө производствана сөнөтмөшкөн 20 миллион доллара яхан укҕа кирлө пулат. Пөр истребитель хакө вара, малтанлаха шутолса пахна тарях, 25 миллион доллара яхан шултанать.

/ИТАР-ТАСС/

Хаҕат сыранакансене пөлсе тама

1999 сүлхи пөрремөш сүр сүла районта тухса таракан "Дуслык" ("Дружба", "Туслах") хаҕата сырантарасси октябрөн 1-мөшөнчөн пуҕланать. Хаҕат хакө - 25 тепкө те 20 пус; Асла Отчественнай вәрса хутшаннисен тата инвалидсен, Афганистанра пулна воин-интернационалистсен, ЧАЭС аварие пөтернө сөре хутшаннисен 50 процент кана түйемелле (сирөплетекен документсем пулсан).

Сапла, хаҕат сырантарасси малалла пырать, сырантаракан пунктсене васкар.

"Ёлөкхине пөлмесен, малашлаха тума сук"

сакан пек темпа районти культура сүртөнчө район администрацийён самраксемпе ёҕлекен пайө комсомола йөркелөнөренне 80 сүл ситнине халалана каҕ ирттересшөн.

Унта районти комсомол комитөчөн ертүсисем пулнисене тата халхи лидерсене - вёренү комитөчөсен, шкул Совөчөсен председателёсене чөнөс, унаи девизө сак самахсем пулөс: "Лидер-лидера".

Халхи вайхатри самраксемшөн комсомол самах пит пөлтөрөшлөх мар, анчах та хаш-пөр йала-йөркөсене сөнөтсе яни усалла сөс пулө, тесе шулать самраксемпе ёҕлекен пай заведующийө Р. Бикинсева.

Саҕна төпе хурса районти культура сүртөнчө концерт, КВН - ассорти ирттерме, хулари шкулсенче вара волейбол ваййсен ама-ртөвөсене йөркелеме планлаҕсө.

КВНсем малалла пыраҕсө

"Эпир Якуркелөнчен" - сөнтерүсөсем

Район администрацийён самраксемпе ёҕлекен пайө "Ялта кама пуранма лайахрах?" темпа ялти самраксем хушшинчө хавалисемпе тавсаруллisen клубөн I турне малалла ирттерет. Иртнө эрнере Хуралтавөнчө 4 команда амартна, вёсем хушшинчө Селенкөшри "Металл", Якуркелөнчи "Эпир Якуркелөнчен", Мамакран "Сичө сунла чапла ушкан", Хуралтавөнчи "Чаваш тата К". Пөрремөш конкурс - "визиткара" яшсенчен кана таракан "Чаваш тата К" команда тавсарулла пулнине палерчө. Юрипе куракансем вёсен артист пултарулахне пысак хурса хакларөс. Яшсене сөнө

чавашем тесе ят пачөс. Тепөр - музыка конкурсөнчө вёсене "Эпир Якуркелөнчен" команда сөнтерчө, номер темпа килөшсе тамасчө. Якуркелсем выранти материалпа пөлсе тата туллин уса курма пултарчөс. Ирөклө темпа "килти ёс" пурнасланипе те вёсем паларчөс, вёсен номерёсене чи интересе тесе хакларөс. Юлашки конкурс - капитансен конкурсө сөнтерүсө палартрө, Г. Терентьева капитан хайён командине мала каларчө.

Иккёмөш вырана тивөслипех "Сөнө чавашем" йышанчөс. Виҕсөмөш вырана ытти командасем уйарчөс.

Вут-суламән алли вәрәм

Чурапаттар яләнче хәрүшә пушар пулнә хысқан уйах ытла кәна иртрә-ха. Юлашки вут-пуссисем сунса пәтнә, анча та сынсен хуйхи уса суран пек йынашат. Пиләк сөмье хәл үмән суртсәр, пурнәс тәршәпә пустарнә пурләхсәр, выльах-чөрлөхсәр, тумтирсәр, апат-сүмьәсәр тәрса юлнә.

Җапах та фотограф объективә үмәнче вәсем хәйсе не ләпкә тытма астан вай-хал ситерәсә-ши? Җакан пек йывәр вәхәтра сирәп кәмәллә пулма мәнле пул-тараҗсә-ха?

Кунта пәр хурав: вәсем сынсем хәрхенесе, ыркәмәлләх сәнтәресе ша-наҗсә. Җак сынсен пичәсем сине тимләрәх пәхәр-ха, ку чәнах та сапла пулнине аңланатәр.

... Ку уйах сунса кайнә сурт хуҗисемшән ырнаҗас, майлашәнас өссене пурнәсләнипе иртсе кайнә. Хәшә-пәрисем тәванәсем патәнче пурнаҗсә, хәшәсем - ентешәсем патәнче. Хресченсен хуҗаләхсән "Комбайн" ассоциацияә вәсене малтанләха пәрер михә сәнах, вуншар килограмм аш уйәрса панә. Брә сынсем кил-сүртра тыткаламалли апар-тапәр, тумтир пырса параҗсә.

Яланхи пекех, сынсем районти вләссене сирәп ша-наҗсә. Акә кунта та, сәнәрен сурт хәпартас текен 4 сөмьене түлөвсәр, район бюджетән шүтәнчен 50 кубла метр йывәс уйәрса панә, пурне те сәмәлләтнә хакпа (каллек бюджет урлә) кәмрәк сүртарса панә,

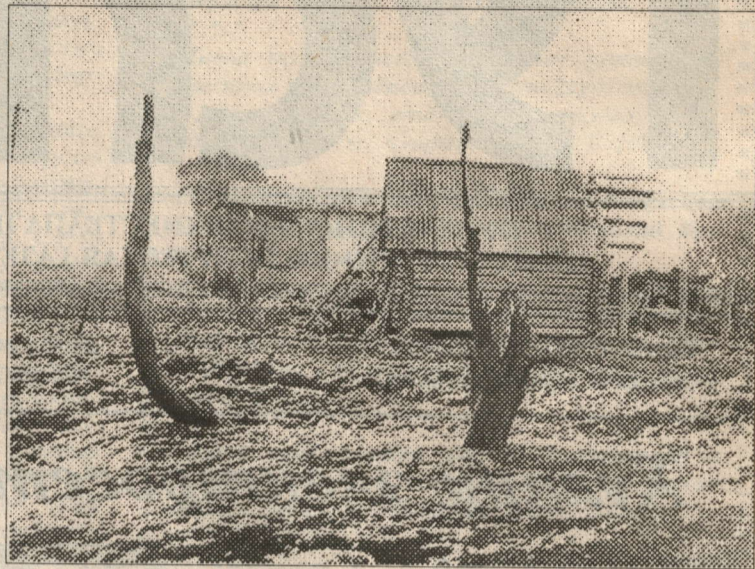

пурләх енчен пуләшма ыйтнә заявленисене те ситес сывах вәхәтра район администрацияәнче пәхса тухәс.

"Росгосстрах - Татарстан" Нурлатри филиалә те сурчәсем сунса кайнә сын-сене хәйсен хуйхипе пәччен юлма пәман. Экспертна страховани мероприя-тийәсене ирттернә хысқан филиал кәске вәхәтра тәкакан хакне паләртнә. Октябрь уйахән пусламәшәнче филиал директорә Адлер Ибрагимович Газизуллин инкек түснисене пурә 103 пин тенкә пособи панә (үкерчәкре шапах сак самант). Ун хысқан "Госстрах" коллективә Чурапаттар ялне килте кирлә вак-төвек япаласем, тумтир, ырян таврашәсем ләссе панә. Ыркәмәлләх рейсә саканпа вәсләнемә-ха: сынсен инкекне сапла сывах курсан аяккинче тәрса юлма сүк өнтә. Редакци те мән пултарнә тара-пуләшә, кил-сүртра

кирлә япаласене эфир те пустаратпәр. Суртсәр юлнә сынсене пуләшас текенсем "Госстрах" е редакцие, администрацири социаллә хуҗләх пайне пыма пул-тараҗсә. Ахальтен каламаҗсә вәт: мәнпур халәх пуләшсан...

Тата акә мән сынчен каласшән. Кәсәл уйрәм секторта пушарсем пите нумай пулнә, уйрамах ялта. Тәхәр уйахра пулнә 64 "йәла" пушарәнчен 40-шә яла тивет. Чылайәшәнче сынсем нимсәр тәрса юлнә. Вут-сулам халәха сиен күни 500 пин тенке яхән шутланат, сак суммәна "чөрә" уксапа түленә. Кунта, паллах, "Госстрах" филиалән мәнпур коллективә, уйахсәрен мәнпур йышши страхованин тәп сәлқусне - страховани взноссем кәрессине тивәстәрекәнсәр, сине тәрса, тимлә өслет. Вут-суламран сыхланма, апа сирсе яма пу-лать-ши? Паллах, пулать. Пәрремәшәнчен, пушартан

сыхланмалли хатәрсемпе тивәстерни пысәк пәлтерәшлә, иккәмәшәнчен, кун сынчен уйрәм каламалла пулә: хаҗат страницисенчен те, сүлә трибунасенчен те.

Вут-каварпа калаҗса тәтәлма сүк, апа шывпа сүнтерме сәс пулать. Вутпа

шываң алли вәрәм, вә-сәрәнсен ярса тытма сүк, теҗсә...

Д.ТЯМАЕВА.

Н.Азизов сәнүкер-чәкәссенче: Чурапаттар яләнчи суннә суртсен ыярәпәсем; кунта килекен кашни сын шаңәс сүрат...

Өсчен пурнәс хисәпне курасть

"Лашана сиккипе пынә чух чарат, сунакан сур-та кәрет", - теҗсә вайлә та хәюллә ыярәс хәрарә-мәсем сынчен. Надежда Алексеевна Мельникова та саван пеккисен шутне кәртме пулать. Элеваторта, вәл өсләнә сәрте ва-г о н с е н е михәсем мәнле тиенине халь те теләнсе аса илесә-ха, вәсене арсынсем те пурте тенә пекех сәклеймен.

Надежда Алексеевна Самар обласәнчи Куш-ка районәнчи Романовка яләнче суралса үснә. Вәсен сөмьинче 8 хәр пулнә, саванпа та вәсене ачаранах арсын өсне пурнәслама түр килнә. "Вәл вәхәтра хуҗаләх председателә пулса ту-

тар өслетчә. Вәл өсчен сынсене хисәплетчә, пирән сөмьене ытти-семшән тәсләх ыярәнне илсе кәтартатчә", - аса илет вәл.

Надежда Алексеевна Волжск ГЭСне тунә, сүлсене асфальт хывнә, вәрман каснә сәре хутшәннә... 1970 сүлтанпа вәл Нурлатра, элева-торта өсләнә. Җак сүлсем хушшинче унән вайлә аллисем витәй хамәрән тата күршә рай-онсенчен илсе килнә миҗе тонна тырә иртмен пулә.

Кунта, Нурлатра вәл хәйән пулас шапине тел пулнә; пәрремәш упәшки вилнә хысқан вәл виҗә ачапа тәрса юлнә, кайран Михаил Иванович Мельникова качча кайнә, унән та икә ача пулнә. Пәрле пурәнма тытансан вара вәсен хәр суралнә. Халыхи вәхәтра вәсен ачисем төрлә сәрте пурнаҗсә: Камчаткара, Улан-Удәре, Тольятти-

ре, Украинара. Вәсем хәйсен ашшәпе амәшне манмаҗсә, сыру сыраҗсә, хәнана кил-сәсә, пурләх енчен те пуләшәсә.

Шел пулин те, пирән патшаләхра этем хәт мәнле тәрәшса, вәйне, сывләхне шеллемәсәр өсләсен те унән өсне йывәс суртра пурәннә. Акә Мельниковсем те чылай вәхәт хушши Куй-бышев урамәнчи кивә йывәс суртра пурәннә, ачисене те сакантанах асатса пәтернә. Саванпа та вәтләхра сәнә суртра пәр пүлөмлә хваттер панә куна Надежда Алексеевна чи телейли тесе шутлат. Туй, ачасем сурални, саксем пурте асран тухмаҗсә, пысәках мар, анча та мәнпур енчен хәтлә хваттер панәшән вәл элеватор директорне А.Н.Мина-зова халә те тав тәват-ха.

Надежда Алексеевна темисә сүл хушши

пәлетәп өнтә, апа каш-ни тел пулмәссәрен өпә унән ыра та түрә кәмәлләхәнчен, өс-ченләхәнчен теләнетәп. Халә те вәсем - пурнәсә тәршәпәх столяр пул-са өсләнә мәшәрәпе, килте аллисене усса лармаҗсә. Надежда Алексеевна электри-чествәпа сәм арлакан урапи пур, вәл унпа сынсем валли те арласа па-рарат, сыхат, сәпла май-па мәнпур сөмьине тәхәнтартат. Вәсен хваттерәнче яланах хәнәсем пулаҗсә, тусәсем, пәлөшәсем пустарнаҗсә.

Юлашки хут Надежда Алексеевна эфир вәл 65 сүл тултарнә кун тел пултәмәр. Халыхи йывәр вәхәта пәхмасәр, вәл малтанхи пекех хаваслә та тараватлә, пурнәс на-чар тесе үпкелешме хәнәхман. Надежда Алексеевна, яланах сәпла пуләр.

Ф.ГАЛИМОВА.

Суплә курак

Пирән лавккара кориандр "сәнахә" сутаҗсә. Мән тумә юрәхлә вәл?

М.ПЕТУХОВА.

КОРИАНДР - пирән сәршыврах, уйрамах кәнтәр енче акса үстәрекән курак. Унтан эфир сәвә юх-тарса илесә. Саван пек сәва юхтарса ил-ме вәрениччен апа уса та тутлә апат валли, саван пекех әмел ту-малли курак валли үстернә.

Кориандр сүлси тутлә шәршәллә, сак сүлсәпа тәтәшах уса куракансем апа пите хәвәрт хәнәхса ситәсә. Грузипе Ар-менире вара кориандр сүлсине яшка тата аш-какайпа паҗа сүмәс сине апаҗсәсем сине тутләлантарма яраҗсә.

Кориандр сүлсине сәкарпа сүртса сөме те юрат. Унән вәрри-пе кондитер изде-лийәсем, аш-какай консервисем, төрлә маринад хатәрленә чухне уса кураҗсә. Җак үсентәран С витамин-па, каротин, рутин та-та ытти төрлә вита-минпа пуян. Савна май вәл пингаран (ви-тамин ситменнипе пулакан чир) сывал-ма лайах пуләшат. Халәх медицининче кориандр вәррипе хырамләх чирәсенчен тата шаңса пулнә чирсенчен сывалнә чухне уса кураҗсә.

ТАНТАШ

Еткерсёсен Союзё - пуласлăхри утăм!

Октябрĕн 6-мĕшĕнче ачасемпе сáмрăксен центрĕн бази сĕнче шкулсенчи аслă вожатăйсен районти семинарĕ иртіе. Кунта еткерсёсен Союзĕн "Тутарстан виçсĕмĕш пинçуллăхра" программин "Пуласлăха утăм" ятлă иккĕмĕш тапхăрĕ пуçланнă, апа ООН ача прависем сĕнчен конвенци йышăннăранпа 10 çул ситнине халалланă. Çак конкурссем иртеççĕ:

1. Халал тропёсем

Атăр-ха, еткерсёсен сáваплă сáмахсене аса илер: Çирĕп пул! Малашлăх сĕнчен шугла! Еткерпе усă курма пĕл! Пĕрлĕхре вай! Вĕсем сана е санăн тусусене йывăр самантра пулăшрĕç-и? Тен, çак асамлă сáмахсемпе санăн юратнă литература геройсĕм усă курнă пулĕ? Тен, хăвăн отряд историйĕнче вĕсемпе сыханнă легенда пур-тăр? Еткерсёсем сáмаха эсĕ мĕнле апланатăн? Санăн отряду вара? Пире хăвăн пухăшусене пĕлтер. Вĕсемпе юрă, сáва е легенда хывсан вĕсене ўкерчĕксенче, сáнукерчĕксенче кáтартсан тата лайăхрах пулнă пулĕчĕ. Çак конкурсра сĕнтерекенсене "Мирас-99" агерь кĕтет.

2. СНТ XXI ĕмĕрте

- Тутарстан еткерсисен Союзĕн малашлăхне эсир мĕнле куратăр? Çак конкурс сирĕн тата ачасен фантазине палáртма май парать. - Шкулсенче ачасен организациĕн пухăвĕсем, каçсĕм иртекен пўлемсем мĕнле пулмалла? - Организаци обществовара мĕнле вырăн йышăнмалла? Çак конкурс сĕнтерĕсисене СНТĕн черетлĕ республика слетне чĕнĕç.

3. Хирĕç утăм

Пирĕн конкурссене хутшăнса, хăвăр ялăра, хулăра тĕплĕн тишкернĕ май сирĕн умăра чылай йыту тухса тăчĕ пулĕ. Сирĕн патáрти сĕнсемшĕн йĕркеленĕ усáллă мероприятие хутшăнăр. Пулăшу пама тáрашăр. Пирĕн организаци девизĕ: "Пĕр кун та ыра ĕссĕр ан иртĕр!" Пурнăçлаңă ĕссем сĕнчен пире пĕлтерĕр. Конкурсра сĕнтернисене - "Бинилект-юниор" профилĕ смена чĕнĕç.

4. Хатлăх - хамăр алапа

Паян эсир ачасем, ыран вара - ситĕннĕ сĕнсем. Апла пулсан, малашлăхра сĕршыва паянхи ачасем ертсе пырĕç. Сĕршыв хусисем вара áста пулмалла. Эсир хăвăр тунисире кáна мар, ыттисене те савантартăр. Шухăшласа кáларма ан ўркенĕр. Тата. Áстаçсем тунă япаласене ўкерсе илсе пире яраса парăр, вĕсем сĕнчен хăвăр шухăшăра сырăр. Конкурс сĕнтерĕсисене "Робинзон" лагерь кĕтет.

5. "Тусáман портречĕ"

Пурнăçри йывăрлăхсене сĕнтерме туссем кирлĕ. Сирĕн кашнин тус пур ĕнтĕ. Çак конкурса хутшăнса эсир хăвăрăн чи сывăх тусăр сĕнчен каласа пама пултартăр. Фотоальбом е видео сюжет, тĕрлĕ ўкерчĕксемлĕ калав сырма пулать. Сĕнтерĕсисене "Продолжение" лагерьте кĕтетпĕр.

6. "Пире пысăк ĕссем кĕтеççĕ"

Çак конкурса ачан прави сĕнчен конвенци йышăннăранпа 10 çул ситнине халалланă, вáл отрядсем хушшинче иртĕ. Конкурс тĕллевĕсемпе задачисем: - Ачасен обществолла организациĕсен ĕсне вáйлатмалла. - СНТ отрячесен ĕсен меслечĕсемпе формисене тĕпчессе тата вĕсене сарасси. - Ачасемпе сáмрăксен йĕркелĕçĕ пултарулăхне аталантарасси. Республика конкурсĕ III тапхăрпа иртĕ. I тапхăр - шкул дружинисенче. II тапхăр - районта. III тапхăр - республика шайĕнче. Итогсене 1999 çулхи апрелĕн 1-мĕшĕнчен пĕтĕмлетĕç. Еткерсёсен отрячесен чи лайăх представителĕсем 1999 çулхи апрель уйăхĕнче Арскра пухăнĕç. Вĕсене йáлана кĕнĕ суран поход кĕтет - тутар халăхĕн аслă поэчĕн Г.Тукайăн тáван сĕршывне. Сĕнтерĕсисене Хисеп грамотисемпе наградалĕç.

"Еткерсёсен чи лайăх отрядне" палáртĕç. Конкурсĕн I, II тапхăрĕсене ирттермелли канашсем: 1-мĕш утăм. Отряд кĕтесĕ (уголок) еткерсёсен Союзĕн визит карточки пулса тáрат. Апа капáрлату тáрах кáна мар, содержани тáрах та хаклĕç. 2-мĕш утăм - Мĕнле пурăнатăн отряд? Пухусем час-часах тата интереслĕ иртеççĕ-и? Еткерсёсем мĕнле вĕреннĕ? Хăйсен кĕçĕн тусĕсене-йĕрлевĕсене пулăшаççĕ-и вĕсем? Дружина советĕ отряд ĕссене хутшăнмалла. 3-мĕш утăм - отряда ĕсе лайăх йĕркеленĕ пулсан кĕтес пулни кáна сителĕксĕр. Отряд хасатне кáларни те ыглашши мар. Дружина советĕ çак хасатсен выставкине е конкурсне йĕркелеме пултарать. 4-мĕш утăм - "Робинзолада" - еткерсёсен специальноçсен смотр-конкурсĕ. Ирттермелли правилăсене "Тутарстан III пинçуллăхра" программăн "Робинзон" проектĕнче сырса кáтартнă. 5-мĕш утăм - еткерсёсен отрячесен районти конкурсĕ.

МЕНПУР ЫЙТУСЕМПЕ ÇАК АДРЕСПА ПЫМАЛЛА: СОВЕТСКАЯ УРАМЕ, 96. АЧАСЕМПЕ СÁМРÁКСЕН ЦЕНТРЕ.

Вáя тĕрĕслетпĕр

Шкул ачисем валли хатĕрленĕ ятарлă кáларáмри сĕнĕ рубрикăна сáкан пек ят патáмар. Вáл пĕлтĕрхи "Сáмрăк корреспондентăн" малалли пулĕ, кунта вара журналист пулас текенсен заметкисене сĕс мар, сáвасем те, кáсăк сюжетлă сочиненисем те, сáнукерчĕксем те, ўкерчĕксем те йышăнăпáр. "Вáя тĕрĕслетпĕр" рубрикăна кашни хутшăнма пултарать. Хăвăр ĕсĕре "Туслăхăн" ятарлă страницинче курас тетĕр пулсан, сырăр. Паян эпир Нурлатри 1-мĕш номерлĕ вáтам шкулта вĕренекене сáмах паратпáр.

"ШАНÁР КУРАКĔ"

Фанис Файзутдинов, 4"Б" класс.

Ёлк - авал пурáнна тет вáрман хуралци хăйĕн пĕчĕк хĕрĕпе. Вĕсем туслă пурáнна, ниҳáсанта киченмленмен. Пĕррехинче суркунне вара вĕсене хуйхă килсе сáпнă. Вáл вáхáтра вáрман хуралцин ĕç нумай пулнă. Иртен пуçласа каçчен вáрманта суренĕ. Сурхи áшă, ултавлă хĕвел пáхат - шáрăх, хывáнатан та - шанса каятăн. Вáрман хуралци те шанса чирленĕ. Вĕриленсе каять, вáйлă ўсĕрет. Пĕчĕк хĕрĕ ашшĕне пáха-пáха ывáнса ситнĕ, чирĕ вара иртмест, канаш та никаман ыйтма сук. Чи сывáх яла та пĕр виçĕ кун утмалла, сурхи шывпа вара эрнере те ситеймĕн. Хĕрача хуйха ўкнĕ. Пусма сине ларнă та макáрса янă. Инçех

мар сáхан ларнă. Хĕрачаран ыйтать: "Хуйхáратăн-и? Вáрман чáтлăхĕнче ватá карчăк пурáнат. Унăн асамлă шыв пусси пур". Чáтлăха кайма хáрушă, анчах та мĕн тáвáн? Хĕрача сула тухнă. Нумай-и, сахал-и утнă пĕчĕк хĕрача, аллисене чĕртсе, урисене ыратарса пĕтернĕ, сáпах пўрт патне ситнĕ. - Аван-и, ватá асанне? Эпĕ санран пулáшу ыйтма килтĕм. - Мĕнле чĕрĕ хĕрача, ман пўрте тупрĕ, вáрманта аташса каймарĕ, алли-урине суранласа пĕтернĕ, анчах ўпкелешмест, - тĕлĕннĕ тухатмáш. - Шывне пама пулĕха апа, анчах малтан хуй пулáш мана. Пўрте тирпейле, сáм арла тата апат хатĕрле. Хĕрача пĕчĕккĕ пулсан та ĕсе хáнáхса ўснĕ. Вáл пурне те áста. Пĕр самантра тирпейлесе тухнă. Ėссене

вĕслесен хĕрача сáпла ыйтнă: - Сиплĕ шывне паратăн-и ĕнтĕ халь? Тухатмáшан парасси те килмест, анчах та апла тáваймасть, мĕншĕн тесен авалхи йáлапа, этем виçĕ ĕç пурнăçласан вáл ыйтнине тумалла, унсáр асамлăх вáйĕ пĕтет те асамлă шывран ахаль шыв пулса тáрат. - Юрĕ эппин, ил. Анчах сáпла каласса татáлăпáр: шыв илме тепĕр хут килсен ман пата пурáнма юлатăн. Хай вара хĕрачана сителтен пáхма лайăх, сирĕп, тĕпĕнче вара пĕчĕк шáтáклă чўлмек парать. Хайĕн пўрчĕ патне ситнĕ сĕре чўлмек тĕпĕ курáнса кайнă. Чўлмек шáтáк пулнине сáкáнта кáна курать хĕрача. Вĕри куçсульпе йĕрсе ярат вáл, куçленсе ларать те курах каять: юлашки тумлам ўкнĕ вырáнта сáвра,

тĕтĕм симĕс сўлсáллă курáк ўссе ларать. Сáвраңса пáхат те - сáкáн пек курáксем сукмак тáршшĕпех курáнаççĕ. "Тен, вĕсене асамлă шывáн вáйĕ куçнă?" - шутланă хĕрача. Пĕр сўлсине татса илет те суранланнă алли сине хурать - ыратни иртсе каять. Хĕрача сáвансах хаять, тухатмáш патне таврáнмалла мар вĕт халь. Ашшĕне вáл сиплĕ курáка вĕретсе ĕсетрет. Часах вáрман хуралци чĕрĕлет, вĕсем малтанхи пек лайăх пурáнма тытáнаççĕ. Сáвантанпа вара сáк курáкпа ўслĕкрен сыва-лаççĕ, уна сурансене сиплĕçĕ. Вáл сўлсемпе сукмак хĕррисенче ўсет. Ячĕ вара - шáнáр курáкĕ.

СОЧИНЕНИ - ЮМАЗ

Таван ялган синчен самах хускатраи...

Уксам самах пелтерешне М.И. Скворцов редакцилен пьсак словарьте икё самахпа каланә - дикий чеснок. Н.И. Ашмаринан 17 томла Чаваш самахсен кенекинче (1929) III томёнге 200-меш страницинге сапла каланә: Уксам (уксым), растение, похожее на дикий лук; листья пошире и вкус нежнее.

Уксам, род дикого чеснока.

Тата тепер анлантару пур, анчах унта Уксан тенё. Самахри М саспаллине Н саспаллине улаштарни вырәнти калашу уйрамлахе пулэ е уйрам сын калашвё сёс (ун пекки те пулма пултатарать). Пелтерешё хайён Уксам самаханни свёрех:

Уксам, название растения. Сухан пек сиенени, сиесё сұлсине; сарлака хайяхла. Юнашарах саванта:

Уксамла, назв. дерев. Уксумла, Чист.У.//Название поля (хир).

Уксамла сырми, назв. речки. Чув Менча. Чист.у.

Уксамла шывё, речка Б. Аксумла Чист.у. Самахёсене хаш вырәнтан сырса илние пяхсан, пурте (уксацар пусне) пирён вырәнтанах иккен.

Уксам самахпа сыханна ял ячё те, хир ячё те, шыв ячё те пур. Ситменнине тата пирён тарыхра сав ятпа сыханна сырса ячёсем перре сёс кәна та мар: Мал.Аксумлинка, Б.Аксумлинка.

Ялта сурекен юмах-самахра терлэ сын терлёрен каласа парать Уксамла ялэ епле пусланса кайни синчен. Федорова Зинаида Николаевна, ялта апа пурте Синкка апа тесё: "Асатте каласа паратчё, апа вара хайён аслашшех каласа панә. (Синкка апа хай 1920 сұлхи, унан ашшё 1883 сұлхи, аслашшё пер 1860 сұлсенче сурална, аслашшён аслашшё миёмёш сұлхи?.. XIX ёмёр пусламашёнге сурална пулать?) Ял пусласа ярас тесе ку таврана виё сын килнё те, хальхи Кёл васанё лешенне канма чаранна. Йери-тавра сём вәрман пулна. Сак вырән виёшше те килёшшё. Виёшшён виё ял пусламалла пулнине перин сёс сак вырән юлмалла пулна. Кам саканта юлассине сапла татса пама шутланә: "Халь выртса сываратпәр, ирхинене каман пуё вёсене уксам шатса тухать -

Кама кәсаклантарман-ши хавёр пурәнкан ял ячё? Астан пулса кайна-ши ун пек е кун пек ят? Хай вәхәтра, миёмёш сұлта пусланна-ши? Мәнле сынсем пулна-ши сак вырәнти перремёш сурт лартакансем?..

Малали калашу Тутар Республикин Нурлат районне керекен Уксамла ялэ синчен. Астан тата хәсан пуланса кайна-ха вәл? Сакна тәнчесе пелес тесе ял синнисемпе курса калашма тата терлэ литературпа уса курма тиврө.

савә кунта ял пулать. Чеереххи, сывармасәр выртса, юлташёсем сыварса кайсан, уксам куракне татса илнё те, сёре сёсё вёсёпе шатарса, хай пуё патне чиксе лартна. Сапла вара, вәл кунта юлса ял пуланә, ятне курак ячёне панә - Уксамла. Лешсем, иккёшё, салтакё - Салтакъелне, Максамё - Максамъелне пуланә тет. Пирён яла пулаканны ятне асанмастчё, салтакён те ячё палла мар. Ятсәр пулман ёнтё."

Шел пулин те, ку калашу ял миёмёш сұлсенче пусланса кайма пултарни синчен темех пелтермест. Калашу вёсленсе пьна чухне сёс Синкка апа савантарчё, пер 200 сұл каялла пулса кайна пирён ял тесе калашатчё, терё. Вәлах тата тепер интереслө информаци пачё. Уксамла ялне кусса килекенсем хушшинче вирьялсем те пулна. Сакан хысән, вәрах вәхәт пуслан тухман йиту сине, хурав тупанчё. Уксамласене анат ен чавашсем патне керте сёс пулсан та, ялти калашура тури диалект самахёсем пур. Тёслөхрен: Эсир ёслеттёр, эсир шавлаттәр - тесе калашатпәр эфир. Анатри чавашсем кусене эсир ёслеттёр, эсир шавлаттәр тесе каламалла пек. Уйрамлахе куёкёретех ёнтё: эсир местоименире и сасә вырәнне ё калашсё (литература чёлкинче икё вариантёпе те уса курашсё), тата, хальхи вәхәтри нум.хис. 2-мёш сапатёнге аффиксри т сасә тури диалектра вәрәмланать, анатринче мар. Лексикара та тури диалект паллисем тёл пулассё: кукамай тепёр чухне мамы ятесе чённи пулкалатё е Коля пичче тенине илтётён кунта, анат диалектра (пирён патра) Коля тете тесе каламалла пек. Ялти халәх хушшинче, паллах, Уксамла ялэ епле пусланса кайни синчен юмах-халап илпнё сынсем татах та пур. Вёсем те каласа пама пултара сёс. Анчах та вёсен калашвёсем те халь илтинчен темпех

уйрәлса тәмарёс, теприсем эфир ёненместпёр ун пек пулнине, халап кәна вәл, тесе х у т ш а н м а р ё с . Сәмрәкрахисем Уксам самах пелтерешне те теплөн анлансах кайма сёсё иккен.

Уксамла ялэ пултанни синчен Василий Дмитриевич Дмитриев та хайён "Чавашсен аваллах халапёсем" (Чувацкие исторические предания: Очерки истории чувашского народа с древних времен до середины XIX века. Чебоксары: Чуваш. кн. изд-во, 1993.) кенекинче асанса хаварать. Тутар Республикинче Октябрь райоёнге (халь Нурлат рне) ялсем мёнле пулсанса кайни синчен халәх хай шутласа кәларна халап-юмахсем сурёсёсё тет. Уксамла синчен икё терлө, кёскен сырса кәтартать. Перремёш, II Кётёрне патша вәхәтёнге виё салтака паттәрләх кәтартнашан сав таврара сёр уйәрса панә пулна: Якку ятли Якаел (Якушкино), Салтак - Салтакъел (Салдакаво), Уксам - Уксамла (Аксумла) ялсене пулса ярассё тенё. Иккёмёш халап-юмахёнге вара, виё салтак сумне Уксамла ялне сыпастарса калассё тенё: ик сёр сұл каялла ку вырәнсене виё таркан салтак килнё, шулрах урла қасса, сёр выртма вәрман усланкинче вырнашә. Ирхинене тарассё те, курах каясё: усланкәна уксам куракё шатса тулна. Вёсем вара саканта пуранма юлассё. Перремёш ялне Уксамла тесе ят парассё.

Сак пелтерёсем сине автор критиклерех пәхма сёнет пулсан та, халәхра сұләмё пулмасәр тётёмё тухмасть тенё евр, пирён информаци пуханать. Халь II Кётёрне. патша хаш вәхәтра император пулнине пёлсе, ял хаш вәхәталла пусланма пултарнине кәшт анкартма пулатпәр. Тата тепёр хут, пуланә темәпа калашма Уксамла сыннине, 1940 сұлта сурална Михаил Тудьярович Ендирякова

самах парар. Ку ялта мён ачаранах пурәнать, хальхи вәхәт тёлне хусаләхра аккумуляторщик пулса ёслет.

"Пире пёчөккё чухнех, пер вунә-вун икё сұлта пулна пулэ эфир, Ухантей пичче (асларахисем апа Сатти старик те тетчөс, тулпирех ячё унан Сватев Угандей, 1880-мёш сұлсенче сурална, ун чухнех вәл 70-80 сұлхи старикчё) ял пуланса кайни синчен каласа паратчё. Ик сёр сұл каялла виё салтака нумай сұл хушши хёсметре тәна хысән тата паттәрләх кәтартнашан Кётёрне патша пирён тарыхра сёр уйәрса пама пулна. Вырәнне хайсен суйласа илмелле пулна. Сёр шырама килнё салтаксем хальхи Уксамла ялэ вырәнне, паянхи куна тёне кёмен чавашсене пытаракан масар патне, сырма хёрринчи усланка килсе тухна. Вәрман хушшине сырма юкса иртекен илемлө вырән пулна кунта. Пурне те килёшнө. Анчах та перин сёс юлмалла кунта. Мён тавас? Виё тус сакантах сёр выртса канма шутлассё. Сапла каласса таталассё: ирхинене каман пуё патне уксам куракё шатса тухать - савә кунта юлать. Ирхине вәранассё те... чәнах та перин пуё патне уксам шатса тухна. Те чәнах шатса тухна ёнтё вәл, те чеерех пулса, хай урәх сёртен татса хай пуё патне чышса лартна? Савәнтан пуланса кайна тет пирён ял. Ятне те сав уксам куракё ячёне Уксамла панә. Тата икё салтакё вара, пери, кәнтәралла кайса, Березовка ялне пулса яна, тепри сурсёрелле кайса Салтакъел ялне", - вёслерё хайён калашвёне Ендиряков М.Т.

Маларах каланәччө, ял пусламашён историне ял сыннисем пер еврлөрех калассё. Юлашки информатор тата савән пекех йтисем те пелтернине Рафсёй историйёпе сыхантарса пәхар-ха. Чи малтан сакна калар: калавсә (Ендиряков М.Т.) 10-12 сұлхи ача пулна вәхәтра 1950-52с.с. пьна. Калаври ёссем 200 сұл каирах пулна пулсан, ял пуланса кайна вәхәт 1750-52 сұлсемпе тёл килет.

Г.ЕНДИРЯКОВ.
Уксамла ялэ.

(Вёсё ситес номерте).

Пелтерёсем

Тёрли:

Октябрьё 26-мёшёнге райоити культура суртёнге 16 сехетре предпринимательсен "Перлөхре - пирён вәй" пухавё пулать.

Тавар туянакансене универмаг суртне (1-мёш хут) пыма чөнетпёр. Сутләхра: автохими, йәла химийё, атә-пушмак, колготкисем, аудиокассетәсем. Свидетельство Б-144.

7 сұлхи турә лаша сұхалнә, вәл асцине пёлекенсене Чурапаттәр ялөнчи Николай Колесникова пелтерме ыйтатпәр.

Калуга обласёнчи Жуковски районёнчи приватизациленө 2 пүлёмлө хәтлә хваттере Нурлат хулинчи 2 пүлёмлипе улаштаратпәр. Телефон: 5-38-62.

Питё лайәх шайри ГАЗ-3307 сугатпәр е сәмәл машинәпа, апат-симёсене улаштаратпәр. Адрес: Московская урамё, 34.

Н-Октябрь МСОН 1-мёш ПМКне яланләха ёслемө автокран машинисчө, каменщиксем, шёвек тата газ еврлө топливәпа ёслекен котельнай установкисен операторё (удостоверени тата ёс стажё пулмалла) кирлө.

Сугатпәр:

Туй кёпи. Телефон: 5-24-08.

Линейная урамёнге гараж. Адрес: Гагарин урамё, 5-21.

Читлөхне перле попугай. Телефон: 5-21-58.

ВАЗ-2101. Телефон: 5-29-11.

Хула варринчи 2 пүлёмлө хваттере. Телефон: 5-17-14.

Елабуга хулинчи Танайка ялөнчи хәтлә суртән суррине. Хусаләх хуралтисем, гараж, 19 сотка сад пахчи пур, газпа йәштмалла. Телефон: 5-14-17.

Мунча пури (Мамәк ялө). Телефон: 4-12-17, И.Морозовран ыйтса пёлмелле.

1992 сұлта туса кәларнә, лайәх шайри ВАЗ-2106. 17 сехет хысән 4-42-29 номерне йәнкәравласа Ришатран ыйтса пёлмелле.

1,50х1,30 метрлә чуречесем, шифер. Тури Нурлатри Рифкат Мифтаховран ыйтса пёлмелле.

КамАЗ автомашина запас пайёсем е апат-симёсене улаштаратпәр. Сырчалли хули, код (8552), телефон: 58-50-78. Лицензи номерё 097161.

Хула урамёсенче килсёр йытәсем нумайланнипе 1998 сұлхи октябрьё 25-мёшёнчен вёсене пеме тытәнассё. Нурлат районён МПП ЖКХ йытәсем усракан сынсене вёсене кәкарма ыйтать. Вёсемшён МПП явап тытмасть.

МПП ЖКХ администрацийё.

Касса аппарачёсен хусисене пёлсе тәма

Нурлат хулинчи ККМ техника тивёстерёвён центрө 1998 сұлхи ноябрьё 1-мёшёнчен ККМа 1999 сұла техника енчен тивёстерме килёшү тума тытәнасть.

Килёшү тума хавәрпа перле касса аппарачён паспорчө, регистраци даннайёсем пулмалла.

Килёшүсене 53-мёш СМУ суртёнге кашни кун 8 сехетрен тытәна 12 сехетчен тума пулать. 1999 сұла килёшү туман организацисемпе уйрам сынсене тивёстермессө.

Төп редактор Р.Ф.ЗАМАЛЕЕВ.
Редактор Т.И.БУРАЙКИНА.

Хасата Тутар Республикин Информацие пичет министрествинче шута илнө.

Регистрациленө номерё 34.

Учредительсем: Нурлат районён администрацийёпе редакциён ёс коллективё

Хасат эрпере виё хуччен - юккуп, эркекуп, шәмәткуп тутарла, вырәсла тата чавашла тухать.

ПИРЁН АДРЕС: 423000, Нурлат хули, Карл Марк урамё, 19.

ТЕЛЕФОНСЕМ: редактор - 2-12-14, 2-22-81, редактор заместителё тата советсемпе обществәлла организацисен пурнәсён пайё - 2-10-44, редактор заместителё, явәшлә секретарь - 2-18-67, редакторан вырәс дубляжө енёпе ёслекен заместителё - 2-14-16, редакторан чаваш дубляжө енёне ёслекен заместителё - 2-10-44, ялхусаләх пайё, промышленность, сырүсемпе массәлла ёс пайё - 2-22-51, бухгалтери, реклама пайё тата фотокорреспондент - 2-15-63.